

Ana PULJIĆ – Suzana VULETIĆ\*  
DOSTOJANSTVO OSOBE U KONTEKSTU KRŠĆANSKE  
ANTROPOLOGIJE

*Dignity of Person in Context of Christian Anthropology*

UDK: 177:27-18  
342.7

Professional paper  
Stručni rad

Primljeno: 10/2018.  
Prihvaćeno: 3/2019.

### *Sažetak*

*Dostojanstvo predstavlja najuzvišeniju vrijednost ljudske osobe i njezinu transcendentnu vlastitost.*

*Nastojeći što cjelovitije obuhvatiti kompleksan pojam dostojanstva, članak u svome prvom naslovu polazi od interdisciplinarnog prezentiranja dostojanstva kroz filozofsko, teološko i bioetičko utemeljenje, koja nailaze na određena vrijednosna odstupanja s obzirom na njegovu univerzalnost i normativnost. Stoga se u drugom naslovu ukazuje i na nužnost pravne zaštite ljudskog dostojanstva u sklopu neotuđivih ljudskih prava. U završnom se naslovu nastoje integrirati prethodna dva, promatrajući dostojanstvo iz perspektive kršćanske personalističke antropologije, naglašavajući proistjecanje čovjekova dostojanstva, prije svega, na temelju stvorenosti čovjeka na sliku Božju, utemeljujući ga na integralnoj antropologiji koja čovjeka promatra u holističkoj objedinjenosti duha i tijela, na temelju čega proizlazi i njegova dimenzija svetosti, koja snažno afirmira čovjekovu dostojanstvenu nepovredivost, posebnim protektivnim naglascima iz perspektive Crkvenog učiteljstva.*

*Ključne riječi: dostojanstvo; osoba; kršćanska antropologija; bioetički personalizam; ljudska prava.*

---

\* Članak proizlazi iz završnoga magistarskog rada studentice Ane Puljić naslovljenog *Dostojanstvo osobe kroz prizmu kršćanskog personalizma*, pod mentorskim vodstvom izv. prof. dr. sc. Suzane Vuletić, na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2018.

## UVOD

Dostojanstvo, kao najuzvišenija vrijednost i neotuđiva vlastitost ljudske osobe, nailazi na različite interpretacije i vrjednovanja u povijesnoj perspektivi promatranja. Unatoč izvornoj danosti kao konstitutivnom i neotuđivom te univerzalnom dijelu ljudske naravi, sve se više uviđa nepoštovanje i uskraćivanje te bitne antropološke dimenzije.

Unatoč povijesnoj nadvladanosti antičkih vremena, u kojem se ono smatralo privilegijom pojedinaca, u skladu s društvenim statusom ili vršenjem određene vlasti, čini se da se ono ponovno revitalizacijski oživljava u suvremenom dobu, koje mu sve više selektivno pristupa, usprkos uzdizanju dostojanstva na razinu pravne zaštićenosti, izglasanosti i proglašenosti brojnih medicinskih, bioetičkih i crkvenih dokumenata.

Istodobno se snažno proklamira, ali i osporava. U skladu s tom konstatacijom, smatramo primjerenim navesti zabrinjavajuću činjenicu koju je biskup Požaić istaknuo u jednom od svojih govora kako: "Živimo u vremenu silnih proturječnosti. Nikad se nije toliko govorilo o čovjekovu dostojanstvu i pravima, a nikada to dostojanstvo i ta prava nisu bila tako grubo i tako često poricana i gažena kao danas."

Poseban se odraz tih alarmantnih ugroženosti poštovanja i ne/priznavanja dostojanstva ljudske osobe osjeća u suvremenom dobu koje je obilježeno napretkom prirodnih znanosti koje čovjeka promatraju partikularno, funkcionalističko-utilitarnim bioetičkim postavkama, što može dovesti do neslučenih posljedica i ugrožavanja čovjekovih nepovredivosti, neponovljivosti i svetosti, lišavajući ga njegova metafizičkog i transcendentnog usmjerenja iz perspektive kršćanskog personalizma.

Takvo nas poimanje vraća u arhaična vremena u kojem se o dostojanstvu raspravlja iz nekih reduktivnih perspektiva; gdje mu se priznaje ili otuđuje vrijednost na temelju društvenog bez/značenja i gdje ga se proglašuje i/relevantnim u paradoksalnim ideološkim, bio/etičkim i vrijednosnim previranjima.

Kako bi se ontološki naglasilo i legislativno afirmirilo neotuđivo dostojanstvo ljudske osobe, poći ćemo od prikazivanja njegova etimološkoga, filozofskog, bioetičkog i teološkoga poimanja.

## 1. FILOZOFSKO-TEOLOŠKO-BIOETIČKO POIMANJE DOSTOJANSTVA

Definicijsko određenje pojma dostojanstva potječe od latinske riječi „dignitas“ koja u sebi označava da nešto valja zaslu-

žiti (respekt, poštovanje). U antici je ovaj pojam bio ponajviše vezan uz političko i socijalno denominiranje s obzirom na „ugled“, „važnost“, „prestiz“ koje je pojedinac predstavljao u određenom društvu. Ono je značilo odlikovanje i čast, što ih ljudi dodjeljuju ljudima.<sup>1</sup>

Za stare Grke i Rimljane dostojanstvo je bilo uvjetovano društvenim statusom, te u skladu s tim, pripadalo samo odabranim osobama određenoga društvenog ranga.

Blage pomake zahtijeva za priznavanjem dostojanstva svim osobama, pratimo kod rimskog konzula Cicerona, koji ističe da je pravedno svakomu priznati dostojanstvo, u javnom, ali i privatnom okruženju, iskazujući tako osobi čast i poštovanje.<sup>2</sup> Upravo je, zahvaljujući tim univerzalnim postavkama, rimsko pravo počelo poprimati svoj najveći domet, koje će poslije prihvatiti gotovi svi civilizirani narodi.<sup>3</sup>

Nadahnujući se na tim postavkama, kršćanstvo snažno naglašava „univerzalnost“ pripadajućeg dostojanstva svim ljudima s ravnomjernom jednakošću.

Tijekom 1. i 2. stoljeća poslije Krista, apostolski su se oci nadahnjivali na biblijskim tekstovima kada su govorili o vrijednosti ljudskog života, dostojanstvu i pravima čovjeka, snažno ističući čovjekovu veličinu. „Čovječe, promotri svoje kraljevsko dostojanstvo. Nebo nije stvoreno na sliku Božju, kao ti (...). Ništa od onoga što postoji ne može zadržati tvoju veličinu.“<sup>4</sup>

Sveti se Augustin posebno ističe u naglašavanju dostojanstva i utemeljenja čovjekove biti u Bogu. Tu tvrdnju slijedi i Grgur Niški, smatrajući da otuđenjem od Boga gubimo svoje puno dostojanstvo i da smo bez Boga – ništa. „Ako zazirem od Boga, padam u ne-bitak, ali ako se Njemu vratim, jedinom uistinu Postojećem, ostajem u bivstvovanju.“<sup>5</sup>

---

<sup>1</sup> Usp. Henning OTTMANN, *Dostojanstvo čovjeka. Pitanje o neupitnom priznatom pojmu*, u: *Politička misao*, (1997.), br. 4, str. 33–34.

<sup>2</sup> Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2014., str. 167–168.

<sup>3</sup> Usp. Ivan KOPREK, *Pravni poredak i postanak Opće deklaracije o ljudskim pravima*, u: I. Koprek (ur.), *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo, filozofsko-teološka promišljanja*, FTI, Zagreb, 1999., str. 28–29.

<sup>4</sup> Citat preuzet od: Marijan VUGDELJIA, *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, Biblioteka Službe Božje, Split, 2000., str. 48.

<sup>5</sup> Citat preuzet od: Tomislav JOZIĆ, *Na tragovima odgovornosti: etika u sjeni iskustva*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2000., str. 49.

Bazilije Veliki naglašava da dostojanstvo čovjeka po svojoj naravnoj vrijednosti zahtijeva i konkretno ostvarenje urođenih (naravnih) prava, što dalje elaborira veliki moralni teolog Toma Akvinski. Za njega je čovjek: „osoba, kao najsavršeniji entitet u čitavoj prirodi, tj. ono što opstoji u racionalnoj naravi.“ Po stvorenosti na „Božju sliku i priliku“ čovjek je sposoban stalno smjerati prema Stvoritelju i upravo mu to daje uzvišeno dostojanstvo. Tvrdi da dostojanstvo označava nešto što je samo po sebi (*propter se ipsum*) utemeljujući time koncepciju naravnog dostojanstva, koja je urođeno i neotuđivo pripada čovjeku.

Na tragu patrističke misli, filozof Kant, definira dostojanstvo kao vrijednost koja se ne može usporediti ni s jednom drugom vrijednošću. U *Utemeljenju metafizike čudoređa* čitamo: „Što je naprotiv uzvišeno iznad svake cijene, što ne dopušta ekvivalenta, to ima dostojanstvo.“<sup>6</sup> Biće s dostojanstvom ne posjeduje samo relativnu, nego unutrašnju vrijednost. Cijena se može platiti, nečim drugim zamijeniti, ali dostojanstvo je neplativo. U tom smislu on razlikuje ono što ima cijenu od onoga što ima dostojanstvo.<sup>7</sup>

Nažalost, takvi se naglasci nisu zadugo zadržali u povijesnom presjeku tumačenja dostojanstva. Ono se dovelo u pitanje u brojnim antropološkim paradigmatima, a napose u bioetičkim sferama, svodeći vrijednost ljudskog dostojanstva samo na njegovu funkcionalističku utilitarnost, u skladu s društvenim doprinosom ljudske osobe i mogućnosti njezine provedbe razumskog djelovanja ili opredijeljenosti prema nekim vlastitim nahođenjima.

Tim je, nažalost, dalji razvoj laičke koncepcije dostojanstva počeo zanemarivati postojanje neotuđiva urođenoga ljudskog dostojanstva svake ljudske osobe, svodeći ju na racionalnost prosudbe i autonomne izbore pojedinca te izvršenje onih sposobnosti koje određuju ono što je vrijedno u vlastitom izboru vlastitog života.<sup>8</sup>

Ako dostojanstvo čovjeka postaje ovisno o njegovoj racionalnosti i/li autonomiji, tada je neizbježna posljedica da to dostojanstvo ne može pripadati ni svim ljudima, ni svim ljudima na jednak

<sup>6</sup> Immanuel KANT, *Utemeljenje metafizike čudoređa*, KruZak, Zagreb, 2016., str. 171.

<sup>7</sup> Usp. Ivan MACAN, Čovjek i njegovo dostojanstvo, razmišljanje o ljudskim pravima, u: I. Koprek (ur.), *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo, filozofsko-teološka promišljanja*, str. 70.

<sup>8</sup> Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Teološki pogled na dostojanstvo ljudske osobe*, u: Kačić, 41–43 (2009.–2011.), str. 1166.

način. Takva konstatacija dovodi do zabrinjavajućih posljedica ne/poštovanja nepovredivosti ljudskog života.

Ovo dolazi do posebnog izražaja u određenim medicinsko-etičkim dilemama procjenjivanja vrijednosti življenja određenih osoba smanjene kliničke kvalitete života, što pojedinim liberalno-pragmatičkim kalkulacijama, mogu voditi do „opravdanih“ isključenja „života, bezvrijednih i/li nedostojanstvenih življenja“. Mogu se smatrati „nedostojnim postojanja“ osobe koje ne doprinose društvu (socijalni slučajevi, osobe smanjene mentalne ubrojivosti, osobe s određenim tjelesnim oštećenjima, osobe s posebnim potrebama, kronični i terminalni bolesnici, osobe u komi...). Ili se pak uime uvjeta „nedostojnog življenja“ mogu zahtijevati određeni klinički postupci poput dostojanstvene smrti eutanazijskim prohtjevima.

Time uviđamo da zavidna razina koju je dokučila srednjovjekovna misao o čovjekovu dostojanstvu, nažalost, nije zaživjela u suvremenijim filozofsko-bioetičkim impostacijama. Budući da je čovjek i njegovo dostojanstvo, temeljna vrijednost koja je transcendentna i nedodirljiva, a ujedno i normativna, potrebno ih je afirmirati na razini međunarodnih legislativnih dokumenata.

## 2. PRAVNA DIMENZIJA DOSTOJANSTVA OSOBE

Na temelju prethodnih razmatranja razvijane misli o ljudskom dostojanstvu u njegovoj ontološkoj, filozofskoj i bioetičkoj analizi, uvidjeli smo da je to isto dostojanstvo postalo prije-ko potrebno i pravno osigurati. Tako dolazi do stvaranja prvih među/narodnih bio-pravnih dokumenata, normi i zakona koji štite temeljna prava osobe na temelju njegove urođene naravi<sup>9</sup> i dostojanstva, što dalje implicira da je ono univerzalno, sveopće važeće, nepromjenjivo, nepovredivo i neotuđivo.

Pitanje dostojanstva u modernom se dobu posebice snažno otvara u pravnoj regulativi poslije Drugoga svjetskog rata kao reakcija na zločine nacizma protiv ljudskog dostojanstva. Postupno se počinju u brojnim državama proglašavati prava građana.

---

<sup>9</sup> Izvor ljudskog prava jest dostojanstvo čovjeka kao bića obdarenog umom i slobodom, što pripada njegovoj naravi, njegovoj biti, onomu što ga čini čovjekom. Dakle, pravo nije čovjeku nešto izvanjsko, njego je upisano u ljudsku narav, ono mu je prirodno.

Jedan je od prvotno najznačajnijih *Povelja Ujedinjenih naroda* koja predstavlja osnovni dokument međunarodnog prava.

„Mi narodi Ujedinjenih naroda, odlučni da spasimo buduće naraštaje od užasa rata, koji je dva puta tijekom našega života nanio čovječanstvu neizrecive patnje, da ponovno potvrdimo vjeru u temeljna prava čovjeka, u dostojanstvo i vrijednost čovjeka, kao i u ravnopravnost velikih i malih naroda, da stvorimo uvjete potrebne za održavanje pravde i poštovanje obveza, koje proistječu iz ugovora i ostalih izvora Međunarodnog prava, da potpomognemo socijalni napredak i poboljšanje životnih prilika u većoj slobodi [...] odlučili smo da ujedinitimo svoje snage radi ostvarenja ovih ciljeva.“<sup>10</sup>

Zajedno s *Poveljom Ujedinjenih naroda*, 1948. godine done-sena je *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, koja čini osnovicu modernoga međunarodnog humanitarnog prava.<sup>11</sup> U *Deklaraciji* se govori o općeprihvaćenom dostojanstvu koje je imanentno svakom članu. „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.“<sup>12</sup> Na osnovi tog dostojanstva čovjeku pripadaju jednaka i neotuđiva prava.

Zahvaljujući tim postavkama, *Ustav Republike Njemačke* (1949.), prvi je zabranio sustavni progon ljudi, zbog njihova ljudskog dostojanstva, a njegovo priznavanje postalo je temeljni zakon (*Grundnorm*) čitavoga pravnog sustava. Taj je zakon zamišljen kao objektivni zakon, koji nije podložan nikakvim ograničenjima. Članak 1. glasi: „Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo. Svaka je državna vlast obvezna poštovati ga i štiti.“<sup>13</sup> Dakle, ljudska su prava nepovrediva i neotuđiva, dok je ljudsko dostojanstvo nedodirljivo.

I hrvatski pravni sustav također u *Ustavu*<sup>14</sup> regulira zaštitu ljudskih neotuđivih prava. Članak 21. stavak 1. navodi: „Svako ljudsko biće ima pravo na život.“ U skladu s člankom 14. stavkom 1., to pravo „postoji neovisno o rođenju“. Uvijek se ide u koristi

<sup>10</sup> Povelja Ujedinjenih naroda, (26. lipnja 1945.), u: *Narodne Novine* 41/90, 8/91, 14/91, 53A/9t, 9/92 i 55/92;/93; Uvod.

<sup>11</sup> Usp. Neven ANĐELIĆ, *Kratka povijest ljudskih prava*, Sarajevo, 2008., str. 113.

<sup>12</sup> Opća deklaracija o ljudskim pravima, Usvojena i proglašena od Opće skupštine, Rezolucijom 217 (III), 10. prosinca 1984, u: *Narodne Novine*, 28/96;/09; čl. 1.

<sup>13</sup> Usp. Jasna OMEJEC, *Veliki njemački ustav i nepromjenjiva načela u praksi Saveznog ustavnog suda*, u: J. Hasanbegović (ur.), *Pravo i pravda*, Pravni fakultet, Beograd, 2016., str. 7–8.

<sup>14</sup> Ustav Republike Hrvatske, u: *Narodne Novine* 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

i zaštitu ljudske osobe gdje život ima prednost u službi obrane života i ljudskog dostojanstva.<sup>15</sup>

Poštovanje ljudskog dostojanstva trebalo bi biti implicitno sadržano u svim postupanjima i pravna norma trebala bi ga izriječno prepoznati kao nedodirljivu sferu ljudskog bivstvovanja i uzdignuti ga na razinu najviših načela na kojima se temelji suvremeno pravo. Jer danas, s obzirom na pomak u svijesti ljudi, uzrokovan ponajprije neslućenim tehničkim mogućnostima, a potom i pomanjkanjem etičnosti na račun sebeljublja, dominacijom relativizma i opijenošću materijalnim, ljudsko je dostojanstvo sve, prije negoli prima *et ultima ratio* ponašanja i prosudbe svih pojedinaca, a time i društva.<sup>16</sup> Stoga bi trebalo jednako vrjednovati svako ljudsko biće neovisno o spolu, rasi, jeziku, religiji, političkom uvjerenju, socijalnoj i ekonomskoj razlici, te brojnim drugim „razlikama“. Tu ćemo odrednicu dalje analizirati u idućem naslovu koji ukazuje na utemeljenje te univerzalnosti, nepovredivosti i neotuđivosti u kršćanskom personalizmu.

### 3. DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE KROZ PRIZMU KRŠĆANSKOG PERSONALIZMA

Čovjekovo se dostojanstvo u svjetlu kršćanskog personalizma temelji na nekoliko danosti: stvorenosti na sliku Božju, interne komponente dostojanstva čovjeka u savjesti, holističke antropologije i svetosti ljudskoga života koji zahtijevaju obranu njegove nepovredivosti i trajnu zaštitu, u skladu s naglascima Crkvenog Učiteljstva.

#### 3.1. *Dostojanstvo ljudske osobe na principu stvorenosti na sliku Božju*

Mi kršćani vjerujemo da naše ljudsko dostojanstvo ponajprije izvire iz svojega počela, a to je sam Bog kao Stvoritelj, na kojega smo upućeni i s kojim smo povezani.

Čovjek je jedino biće koje je stvoreno na Božju sliku (Post 1, 26–28a), posljedica je toga da ima posebno dostojanstvo koje čovjek uživa među stvorenjima. Samo je za njega rečeno da mu

---

<sup>15</sup> Usp. Martina s. Ana BEGIĆ – Marin GOLUBIĆ, *Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život*, u: *JAH*R, (2017.), br. 15, str. 69.

<sup>16</sup> Usp. Dubravka HRABAR, *Deontološka prosudba ljudskog dostojanstva u obiteljskom pravu*, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007.), br. 7, str. 30.

je Bog „u nosnice udahnuo dah života“ (Post 2, 7). Ljudski se život time shvaća kao tajnoviti odnos čovjeka s Bogom.<sup>17</sup> Ta se misao još jače razvija u judejsko-kršćanskoj objavi, gdje se čovjek doživljava dionikom božanskog bitka.<sup>18</sup> U čovjeku, dakle, postoji „božanski element“ što ga itekako uzvisuje i daje mu posebnu dimenziju dostojanstva. „Svi su ljudi stvoreni na sliku jednoga Boga, obdareni su istom razumnom dušom te imaju istu narav i isto porijeklo. Otkupljeni žrtvom Kristovom, svi su pozvani da sudjeluju na istom božanskom blaženstvu: svi dakle uživaju jednako dostojanstvo.“<sup>19</sup>

Čovjekova bogosličnost nadalje najviše se reflektira u novozavjetnom utjelovljenju Isusa Krista. Konstitucija *Gaudium et spes* istaknut će da ideja o stvaranju čovjeka na sliku Božju poprima svoje pravo značenje i doseže savršenstvo u Kristu „savršenom čovjeku“, „slici Boga nevidljivoga“ (Kol 1, 15)<sup>20</sup>, „otisku Bića njegova“ (Heb 1, 3).<sup>21</sup> Upravo na toj činjenici dodatno se temelji iznimno čovjekovo dostojanstvo. Budući da je u Isusu Kristu „ljudska narav bila uzeta, a ne uništena, time je ona i u nama uzdignuta na visoko dostojanstvo. Utjelovljenjem se naime Sin Božji na neki način sjedinio sa svojim čovjekom.“<sup>22</sup>

Budući da je čovjek stvoren na sliku Božju, čovjek kao pojedinac ima dostojanstvo osobe. Sposoban je upoznati sebe, posjedovati se i slobodno se davati te ulaziti u zajedništvo s drugim osobama. Čovjek izranja iz Božje stvoriteljske akcije u Isusu Kristu i puninu svojega bića (svoje potpuno ostvarenje, slobodu i spasenje) ostvaruje jedino po sjedinjenju s Utjelovljenim u zajedništvu s Trojedinim Bogom. Upravo ta ontološka otvorenost prema Trojedinom Bogu osigurava i temelj je čovjekova dostojanstva i zajedništva s Bogom na ontološkoj i osobnoj egzistencijalnoj razini.<sup>23</sup>

<sup>17</sup> Usp. Eduard HAMEL, *Biblijsko-teološke refleksije o ljudskim pravima*, u: I. Koprek (ur.), *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo, filozofsko-teološka promišljanja*, str. 153.

<sup>18</sup> Usp. N. MALOVIĆ, *Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora*, str. 51.

<sup>19</sup> HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 1934. (Ubuđuće: KKC).

<sup>20</sup> DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et Spes/Radost i nada*, (7. prosinca 1965.), u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 22. (Ubuđuće: GS).

<sup>21</sup> Usp. E. HAMEL, *Biblijsko-teološke refleksije o ljudskim pravima*, str. 159.

<sup>22</sup> GS, br. 22.

<sup>23</sup> Usp. Đuro HRANIĆ, *Sloboda u Kristu*, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (1998.), br. 3, str. 371.



Značajka Utjelovljenja s obzirom na osobu i njezino dostojanstvo teološka je činjenica da, postajući jednim od nas, Sin nam daje moć da postanemo djeca Božja i zajedničari božanske naravi. Tako Utjelovljenje Sina Božjega očituje jednakost svih osoba što se tiče dostojanstva: „Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!“ (Gal 3, 28). Budući da na licu svakoga čovjeka odsjeva nešto slave Božje, dostojanstvo svakoga čovjeka pred Bogom temelj je dostojanstva čovjeka pred drugim ljudima.<sup>24</sup>

Ivan Pavao II., posebno je preferirao obradbu dostojanstva ljudske osobe u svojim brojnim teološkim osvrtima. U božićnom nagovoru kardinalima pod naslovom *Crkva u današnjem svijetu brani čovjekovo dostojanstvo*<sup>25</sup> u temeljnome suodnosnom pitanju povezanom uz pitanje o Bogu ističe važnu činjenicu, kojom: „U središtu svake kulture jest stav što ga čovjek zauzima pred najvećom tajnom: tajnom Boga.“<sup>26</sup> Bog, na čiju smo sliku stvoreni, jamac je čovjekova osobnog dostojanstva. Dakle, dostojanstvo osobe u konačnici je utemeljeno u transcenciji osobe. Transcendencija Boga pokazuje se kao najuzvišeniji znak i zaštita dostojanstva ljudske osobe. Tek u tom svjetlu čovjeka njegovo dostojanstvo i njegov život imaju svoj puni smisao.

U enciklici *Redemptor hominis*, posebnu pozornost papa Ivan Pavao II. posvećuje čovjeku, u svoj njegovoj istini. Promišljajući o Utjelovljenja kao najvećem svjedočanstvu čovjekova dostojanstva i vrijednosti, navodi: „U toj dimenziji čovjek ponovno nalazi veličinu, dostojanstvo i vrijednost svoje čovječnosti. U otajstvu Otkupitelja čovjek biva iznova ‘izražen’ i na neki način iznova stvaran!“<sup>27</sup> U enciklici *Dives in misericordia*, ističe: „Jednakost koju uspostavlja pravednost, ograničuje se, dakako, na predmetna i izvanjska dobra, dok ljubav i milosrđe omogućuju da se ljudi

<sup>24</sup> Usp. PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., str. 112.

<sup>25</sup> Bonaventura DUDA, Čovjekova prava u naučavanju pape Ivana Pavla II., u: I. Koprek (ur.), *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo, filozofsko-teološka promišljanja*, str. 173.

<sup>26</sup> IVAN PAVAO II., *Socijalna enciklika Centesimus annus/Stota godina*, (1. travnja 1991.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

<sup>27</sup> IVAN PAVAO II., *Enciklika Otkupitelj čovjeka/Redemptor hominis*, (4. ožujka 1979.), u: M. Valković (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, br. 10.

međusobno susreću u vrednoti samoga čovjeka, i to s dostojanstvom koje je njemu vlastito.<sup>28</sup>

Sličnost s Bogom pokazuje da su bit i postojanje čovjeka konstitutivno povezani s Bogom na najdublji način.<sup>29</sup> Samo Isus, izvor života i svetosti, može nas učiniti svetima i neokaljanima u ljubavi, tj. autentičnim Božjim slikama, a time i dostojanstvenim prototipom, ako oponašamo njegov primjer, na temelju interne zakonitosti, upisane u našu narav, slijeđenjem savjesnoga moralnog postupanja koje utemeljuje naše dostojanstvo.

### 3.2. *Interna komponenta dostojanstva čovjeka u savjesti*

301

U *Novom zavjetu* sličnost se s Bogom proširuje na religiozno-moralni život.

Bog je onaj koji je u čovjeka upisao moralni zakon. Čovjek je svjesno i slobodno biće prema tome dostojanstvo čovjeka zahtijeva djelovanje po svjesnom i slobodnom izboru. Birajući istinsko dobro, čovjek potvrđuje svoje dostojanstvo, dok slobodnim i svjesnim izabiranjem zla on niječe sebe, svoje ali i dostojanstvo drugoga čovjeka.<sup>30</sup>

Dostojanstvo se često veže uz moralno nasljedovanje Isusa Krista, čiji nam je put slijeđenja ukazano internim zakonitostima savjesti, upisane u našu narav. Kristovo djelovanje predstavlja se kao uzor i ideal, ne samo kršćanima, nego svakom čovjeku, jer svakom je dano dostojanstvo, koje zahtijeva da se s njime ispravno postupi, nadasve odgovorno i primjereno. Ovdje se dar i zadatak, indikativ i imperativ prožimaju. Svaki moralni napor time postaje suobličenje s Kristom.<sup>31</sup>

Iz filozofske perspektive posebno nam se čini upečatljiva Kantova impostacija dostojanstva, koji pravi zaokret od pukog metafizičkog značenja dostojanstva prema bitno etičkom značenju, povlačeći paralele između dostojanstva i nutarnjeg zakona savjesti, prema moralnim činima, čime čovjek reflektira svoje dostojanstvo.

<sup>28</sup> IVAN PAVAO II., *Dives in misericordia/Bogat milosrđem*, (30. studenog 1980.), Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1981., br. 14.

<sup>29</sup> Usp. *KKC*, br. 356–358.

<sup>30</sup> Usp. Marinko JELEČEVIĆ, *Drugi vatikanski sabor i Biskupske sinode 1971. i 1974. o dostojanstvu ljudske osobe i ljudskim pravima*, u: V. Blažević (ur.), *Ljudska prava i Katolička Crkva, Dostojanstvo osobe i temeljna ljudska prava u naučavanju Katoličke Crkve*, Pravni centar, Sarajevo, 2000., str. 292–293.

<sup>31</sup> Usp. M. VUGDELIJA, *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, str. 334.

„Moralni je zakon naime za volju najsavršenijeg bića zakon svetosti, ali za volju svakog konačnog bića zakon dužnosti, moralnog primoravanja i njezina određivanja pomoću štovanja tog zakona i iz strahopoštovanja prema njegovoj dužnosti.“<sup>32</sup>

Čovjekovo se dostojanstvo ističe u moralnosti, jer je moralnost „uvjet pod kojim umno biće jedino može biti svrha sama po sebi, jer je samo s pomoću moralnosti moguće da netko bude zakonodavan član u carstvu svrha. Tako je čudorednost i čovječnost, ukoliko je ovo potonje sposobno za prvu, ono što jedino ima dostojanstva.“<sup>33</sup> Svaki je čovjek prema tome prožet jednakim dostojanstvom zbog svoje inteligibilne naravi koja mu omogućuje da se svojim umom koristi praktično, tj. da postupa čudoredno. Takva se zakonitost naziva kategorički imperativ<sup>34</sup>, koji artikulira i izražava univerzalno važeći moralni zakon, na temelju kojega, kao umna bića, trebamo racionalno djelovati.

Iz perspektive Crkvenog učiteljstva Drugi vatikanski koncil posebno promatra čovjekovu nutrinu, njegovu obdarenost razumom i slobodnom voljom, srcem i savješću.<sup>35</sup> Više puta naglašava se da se čovjekovo istinsko dostojanstvo očituje u pokoravanju nutarnjem glasu savjesti, a ona je „najsakrovanija jezgra i svetište čovjeka“.<sup>36</sup>

Čovjekovo dostojanstvo i njegova prava čitava Crkva shvaća kao integralni dio evangelizacije. Poruka je o spasenju čitava čovjeka i svih ljudi. To se spasenje ne ostvaruje ni učinkovito ni potpuno ako se ne spašava i ne promiče čitav čovjek u svim svojim odnosima i vrijednostima<sup>37</sup>, što je napose temeljni evangelizacijski zadatak Crkve. Crkva koja se, zbog svoje službe i nadležnosti, nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji politički sistem, znak je ujedno i čuvar transcendentnosti ljudske osobe.<sup>38</sup>A ona nas upućuje na sljedeću danost

---

<sup>32</sup> Igor ETEROVIĆ, *Kant i bioetika*, Pergamena, Zagreb, 2017., str. 129.

<sup>33</sup> I. KANT, *Utemeljenje metafizike čudoređa*, str. 171–172.

<sup>34</sup> Usp. Karko MIKIĆ, *Dostojanstvo nedostojno razuma: analiza i kritika teorijskog utemeljenja ljudskog dostojanstva*, u: *JAH*R, (2016.), br. 14, str. 311.

<sup>35</sup> Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Deklaracija o vjerskoj slobodi *Dignitatis Humanae*/O dostojanstvu čovjeka, (7. prosinca 1965.), u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 7.

<sup>36</sup> GS, br. 16.

<sup>37</sup> Usp. Ivan FUČEK, *Katolički moral i ljudska prava*, u: I. Koprek (ur.), *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo, filozofsko-teološka promišljanja*, str. 129.

<sup>38</sup> GS, br. 76.

i izvorište ljudskog dostojanstva koje se krije u integralnoj objedinjenosti duše i tijela koju zastupa holistička antropologija.

### 3.3. Dostojanstvo u viziji holističke antropologije

Kršćanska antropologija naglašava činjenicu da je čovjek ljudskog, ali i bitno božanskog podrijetla te da čovjeka uvijek treba teonomno tumačiti. Stoga je pojam dostojanstva osobe, potrebno promatrati i kroz prizmu biblijskih izvješća koja naglašavaju holistički vid jedinstva duše i tijela, kao sjedište dostojanstva.

Biblijska je antropologija integralna i promatra osobu, kao duhovno – tjelesno biće. Čovjeka kao osobu u cjelini ne čine samo razum, sloboda, tijelo ili pak duša, kako naglašavaju određene filozofsko-antropološke paradigme. Ljudski život nije samo tjelesnost, odvojena od duhovne komponente, već „jedinstvo duše i tijela“<sup>39</sup>, na temelju čega ljudskoj osobi treba pristupati sa stavom njegove dostojanstvene svetosti.

Dakle, čovjek ima dvije različite karakteristike: on je materijalno biće, po svojem tijelu povezano s ovim svijetom, te duhovno biće koje je otvoreno transcencijiji i otkrivanju „dublje istine“ zbog svoga razuma kojim participira „na svjetlu Božjega uma“. Kršćanski personalizam time naglašava da je čitav čovjek, duh i tijelo, jedinstven, i da je takav Božje stvorenje postavljeno u svijet i Bogu Stvoritelju odgovorno za razvoj svijeta i života.<sup>40</sup>

Gledano filozofski, ljudski život najveći je misterij, nešto što se istodobno posjeduje, ali s čime se nikada ne dominira niti izjednačuje. Čovjek je jednostavno svoj život, a to nije samo njegov razum, razumnost, njegova samosvijest. To nije ni samo njegova tjelesnost, ni osjećajnost, ni emotivnost. Čovjek je u takvom shvaćanju jedinstvena osobna čitavost zahvaljujući *dostojanstvu*, koje ga natkriljuje. Život je unutar, ali i iznad razuma, unutar i iznad osjetila i emocija, unutar i iznad krhkosti egzistencije, unutar i iznad same ljepote i bogatstva bitka. Život nikako nije samo biološki, kemijski i fizički. On u sebi ima i nešto više, nešto transcendentalno.<sup>41</sup>

<sup>39</sup> GS, br. 14.

<sup>40</sup> Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava*, u: *Crkva u svijetu*, 46 (2011.), br. 2, str. 158.

<sup>41</sup> Usp. Tonči MATULIĆ, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., str. 45.

Dostojanstvu ljudske osobe pripada i to da ga se mora poštovati i onda kada osoba izgubi svoje intelektualne i volitivne sposobnosti i tjelesne izražajnosti zbog tjelesnog poremećaja ili bolesti. Metafizička narav čovjeka kao osobe ne dopušta nikakvo stupnjevanje i dijeljenje ljudskog bića, tj. njegova ontološkog statusa. Čovjek je osoba kod koje materijalna i duhovna dimenzija nisu ni suprotstavljene ni isključive stvarnosti. Naprotiv, one su istodobno i bitno konstitutivne za svako ljudsko biće kao osobu. Svako radikalno odvajanje ljudskog dostojanstva od njegova metafizičkog temelja neminovno vodi u njegovo srozavanje ili manipulaciju njime u ime nekih skrivenih interesa koji nikada neće moći zadobiti status moralne prihvatljivosti. Ontološki se stav vrijednosti osobe izvodi i temelji ne na pojedinim činima, ili na psihičkim i empirijskim stanjima, već na ontološkoj strukturi čovjeka. Dakle, vrijednost osobe proizlazi iz njezina bitka, koji zahvaća cjelovitost ljudske osobe.

Osim tih uzvišenih kategorijalnosti, čovjek je integralna osobnost, utjelovljeni duh i oduhovljeno tijelo i tek se u toj holističkoj impostaciji sagledavanja komplementarne „osobine ljudskosti, veže ljudsko dostojanstvo“.<sup>42</sup> Ovo bi trebala biti temeljna misao, nit vodilja, u svim suvremenim filozofskim, antropološkim i bioetičkim premisama; no svjedoci smo da se često osoba svodi samo na neku od svojih akcidentalnih dimenzija (tjelesnost/materijalnost, biološku strukturu, razumnost, kvalitetu života, produktivnost, funkcionalnost...), zanemarujući svoju metafizičku bit transcendentale naravi i uporišta dostojanstva.

Dođe li do prenaplašavanja bilo koje od ovih dviju komponenti, neminovno nastaje nered.<sup>43</sup> „Ako čovjek teži tomu da bude samo duh i želi odbaciti tijelo kao nešto što pripada samo životinjama i njihovoj naravi, tada duh i tijelo gube svoje dostojanstvo“.<sup>44</sup> Upravo ta činjenica ukazuje na odnos stvorenja i Stvoritelja, koji kada se negira, ujedno negira i istinsku čovjekovu veličinu, odustaje se od njegove biti, slobode i dostojanstva.

Stoga, svaki npr. biomedicinski zahvat (bio on eksperimentalni, dijagnostički, terapijski, eugenički, selekcijski ili eliminacij-

<sup>42</sup> Nenad MALOVIĆ, *Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora*, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007.), br. 1, str. 49.

<sup>43</sup> Usp. Stipe NOSIĆ, *Prikaz enciklike „Deus caritas est“ pape Benedikta XVI.*, u: *Crkva u svijetu*, 41 (2006.), br. 2, str. 238.

<sup>44</sup> BENEDIKT XVI., *Deus caritas est/Bog je ljubav*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006., br. 5. (Ubuduće: DCE).

ski) ako zadire u intimnu sferu konstitutivnih vrijednosti ljudske osobe, tako da ih vrijeđa, osuđuje sama sebe, činom zahvaćanja u ono u što ne smije zahvaćati. Logično tomu, svaka osoba mora biti poštovana i onda kada naizgled gubi svoje dostojanstvo. Stoga, nikakvo instrumentalizirano stanje osobnosti ne može umanjiti dostojanstvo čovjeka, a još više, pretendirati da ljudski život nema zadržane vrijednost.

Koncil odbija svaki dualizam potvrđujući vrijednost čovjekove tjelesnosti, ali i ističući da upravo po svojoj nutarnosti čovjek nadilazi sveukupnost stvari. To znači da se čovjeka ne može sveći na puki zbir materijalnih elemenata, nego da „čovjek postoji kao jedincato i neponovljivo biće, postoji kao ‘ja’ koji se može samorazumijevati, samoposjedovati, samoodređivati. Ljudska je osoba razumno i svjesno biće, sposobno razmišljati o sebi samoj i imati svijest o vlastitim činima. Ipak, nisu razum, svijest i sloboda one koje određuju osobu, nego je osoba ona koja je u temelju čina razumna, svijesti i slobode. Ti čini mogu i izostati, no čovjek zbog toga ne prestaje biti osobom.“<sup>45</sup>

Crkveno učiteljstvo snažno odbija svaku moguću manipulaciju čovjekom i štiti ga kako ne bi bio sveden na puko sredstvo za postizanje društvenih, gospodarskih ili političkih ciljeva, kako stoji u *Gaudium et spes* br. 26: „društveni poredak i njegov razvitak moraju uvijek imati za cilj dobro osoba, jer red stvari treba da se podredi osobnom redu, a ne obratno, jer je ljudski život svet.“

### 3.4. Svetost ljudskog života kao izvorišta dostojanstva

Budući da je čovjek stvoren na sliku Božju, sazdan od duše i tijela, u savjesti participira na Božjemu moralnom usmjerenju, možemo zaključiti da se i na temelju toga, dostojanstvo ljudske osobe reflektira kao sveto. Iz tog proizlazi i da je ljudski život, kao nositelj dostojanstva, iznimno vrijedan i potreban bezuvjetne zaštite. „Ljudski je život svet jer od samog svog početka uključuje Božje stvaralačko djelovanje, i zauvijek ostaje u posebnom odnosu sa Stvoriteljem, svojom jedinom svrhom. Bog je jedini gospodar života od njegova početka do njegova svršetka: nitko i

<sup>45</sup> PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, str. 104.

ni u kojim okolnostima ne može sebi uzeti pravo da izravno uništi nevino ljudsko biće.<sup>46</sup>

Prema tome iz čovjekova suodnosa s Bogom zahtijeva se da se ljudski život smatra svetim i nepovredivim, a time, ujedno i normativnim. U skladu s ciljem zaštite dostojanstva ljudske osobe u sklopu zaštite njezinih temeljnih prava papa Ivan XIII., ističe: „Svaki je čovjek osoba, to jest da je narav obdarena razumom i slobodnom voljom. Ona samo po sebi ima prava i dužnosti što izravno i skupa izviru iz same njegove naravi. Budući da su oni općeniti i nepovredivi, ne mogu se ni na koji način otuđiti. Promatramo li pak dostojanstvo ljudske osobe prema istinama objavljenim od Boga, tada ne možemo a da ga daleko više ne cijenimo; ta ljudi su otkupljeni krvlju Isusa Krista, po višnjoj milosti postali su Božja djeca i prijatelji postavljeni za baštinike vječne slave.“<sup>47</sup>

Papa Benedikt XVI. isticat će da „Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu“ (1 Iv 4, 16).<sup>48</sup> Te riječi na vrlo jasan način izražavaju središte kršćanske vjere: pravu sliku o Bogu i pravu sliku čovjeka, koja se očitovala u svojoj punini u Kristu Isusu. „... ta bezgranična i gotovo neshvatljiva Božja ljubav prema čovjeku ide sve dotle da je ljudska osoba dostojna da bude ljubljena poradi nje same, neovisno od svakog drugog određenja – inteligencije, ljepote, zdravlja, mladosti, integriteta, itd. U konačnici, ljudski je život uvijek dobro, budući da predstavlja očitovanje Boga, znak njegove prisutnosti, otisak njegove slave!“<sup>49</sup>

Karl Rahner, tumačeći čovjeka kao „stvorenje Božje“, zastupa čvrsti stav da je on slobodno, razumno, odgovorno, samosvojno biće u svojoj naravi, pa stoga i osoba izvornog dostojanstva i bez posrednika u svojim pravima. Ako svakoj osobi pripada inherentno dostojanstvo, tada nužno mora biti isključena svaka diskriminacija u temeljnim pravima osobe. „Budući da su svi ljudi, oduhovljeni razumnom dušom i stvoreni na sliku Božju, iste naravi i istog porijekla, i jer svi, od Krista otkupljeni, imaju isti

---

<sup>46</sup> KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, Donum vitae/Dar života*, (22. veljače 1987.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012., br. 5. (ubuduće citirano DV).

<sup>47</sup> IVAN XXIII., Enciklika *Pacem in terris/Mir u svijetu*, (11. travnja 1963.), u: Marijan Valković, *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., str. 165.

<sup>48</sup> DCE, br. 1.

<sup>49</sup> BENEDIKT XVI., *Govor sudionicima Opće skupštine Papinske akademije za život te sudionicima međunarodnog kongresa „Ljudski embrij u predimplantacijskoj fazi“*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 98 (2006.), str. 264.

poziv i isto božansko određenje, treba da im se sve više priznaje temeljna jednakost sviju.<sup>50</sup>

### 3.5. *Naglasci Crkvenog učiteljstva o potrebi zaštite dostojanstva u sklopu temeljnih ljudskih i „svetih“ prava*

Ljudska prava svoj posljednji izvor nemaju u pukoj volji ljudskih bića, u državi, u javnim vlastima, nego u čovjeku i u Bogu, njegovu Stvoritelju. Ta su prava univerzalna, nepovrediva, neotuđiva.<sup>51</sup>

Pio XII. u skladu s tim potiče da je: “bitni zadatak svake javne vlasti čuvanje nepovredivosti prava ljudske osobe...”<sup>52</sup> Ljudska prava svoj posljednji izvor nemaju u pukoj volji ljudskih bića, u državi, u javnim vlastima, nego u čovjeku i u Bogu njegovu Stvoritelju. Ta su prava univerzalna, nepovrediva, neotuđiva.

Ivan XXIII. u enciklici *Mater et magistra* (1961.) objašnjava razloge zbog kojih je potreban novi pogled na socijalnu moralnost, naglašavajući: „Čovjek pojedinac nužno je temelj, uzrok i cilj svih društvenih ustanova.”<sup>53</sup> Posljedično tomu, ljudsko dostojanstvo može postojati samo u kontekstu svjesno razvijenih ljudskih međuodnosa.<sup>54</sup>

I papa Pavao VI. u govorima je, pismima, enciklikama i brojnim nastupima često razlagao crkveni nauk o ljudskom dostojanstvu i čovjekovim pravima. Godine 1964. izdaje encikliku *Ecclesiam suam* u kojoj govori o poslanju Crkve u brizi za čovjeka u današnjem vremenu i suvremenom svijetu.<sup>55</sup> U poruci 1973. godine povodom 25. obljetnice *Opće deklaracije o ljudskim pravima* Ujedinjenih naroda Pavao VI. dao je podršku Organizaciji u nastojanju oko promicanja i poštovanja temeljnih ljudskih prava i pozvao da se nastavi braniti i štiti sloboda i dostojanstvo sva-

<sup>50</sup> GS, br. 29.

<sup>51</sup> Usp. PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, str. 118.

<sup>52</sup> I. KOPREK, *Pravni poredak i postanak Opće deklaracije o ljudskim pravima*, str. 41.

<sup>53</sup> IVAN XXIII., *Mater et magistra/Majka i učiteljica*, (15. svibnja 1961.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985., br. 219.

<sup>54</sup> Usp. Z. KUJUNDŽIJA, *Dostojanstvo osobe i ljudska prava i slobode u naučavanju Ivana XXIII., Pavla VI. i Ivana Pavla II.*, u: V. Blažević (ur.), *Ljudska prava i Katolička Crkva, Dostojanstvo osobe i temeljna ljudska prava u naučavanju Katoličke Crkve*, str. 268.

<sup>55</sup> Usp. Marijan BIŠKUP, *Ljudska prava, povijesno teološki osvrt*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010., str. 110.



kog čovjeka bez ikakve razlike u rasi, boji kože, jeziku, religiji ili socijalnom položaju, ističući im: „Ono što vi ovdje proklamirate jesu temeljna ljudska prava i dužnosti čovjeka, njegovo dostojanstvo, a prije svega vjerska sloboda. Osjećamo da ste vi tumačili onoga što je najuzvišenije u ljudskoj mudrosti, gotovo bi rekli: njezino obilježje svetosti. Jer se radi, prije svega, o životu čovjeka, a život čovjeka je svet: nitko se ne smije usuditi u nj dirati.“<sup>56</sup>

U socijalnoj enciklici *Populorum progressio* navodi niz nužnih stvari kojih je čovjek lišen, naglašavajući pritom da njihov nedostatak vrijeđa dostojanstvo i priječi ostvarenje čovjekovih prava u svagdanjem življenju.<sup>57</sup> „Biti oslobođen bijede, imati sigurnije zajamčen vlastiti opstanak, zdravlje, stalno zaposlenje, imati puniji udio u odgovornostima, biti pošteđen od svakog tlačenja i situacija koje vrijeđaju ljudsko dostojanstvo [...]“<sup>58</sup>

Premda su se već u prvoj polovici 20. st. pape zauzimale za ljudsko dostojanstvo i prava, ipak je njihov snažan odjek poprimio na Drugome vatikanskom koncilu, na kojem je Crkva prihvatila ljudska prava i njihovo zastupanje kao svoje posebno poslanje u suvremenom svijetu.<sup>59</sup> Doprinos Drugoga vatikanskog sabora u više dokumenata govori o ljudskim pravima, posebno u konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* nalazimo nekoliko tekstova o „čovjekovim svetim pravima“, te u Deklaraciji o ljudskoj slobodi: *Dignitatis humanae* (br. 1.)<sup>60</sup>, koja kaže kako: dostojanstvo ljudske osobe u ovo naše doba iz dana u dan sve više prodire u svijest ljudi. Slijedeći to, u enciklici *Evangelium vitae* papa Ivan Pavao II. reći će da se društveni odnosi uređuju građanskim zakonima, a oni imaju zadaću osigurati zaštitu ljudskog dostojanstva, promovirati opće dobro, priznati i braniti temeljna ljudska prava, promicati mir i javnu moralnost.

Taj se zahtjev našao posebno relevantan nakon Drugoga vatikanskog sabora, napretkom samih tehnoloških znanosti i njihove implementacije u biomedicini gdje su se pojavile broj-

<sup>56</sup> PAVAO VI., *Govor pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda*, (4. listopada 1965.), u: M. Valković, *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, str. 312.

<sup>57</sup> Usp. Z. KUJUNDŽIĆ, *Dostojanstvo osobe i ljudska prava i slobode u naučavanju Ivana XXIII*, str. 276.

<sup>58</sup> PAVAO VI., *Populorum progressio/Enciklika o razvitku naroda*, (26. ožujka 1967.), *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1967., br. 6.

<sup>59</sup> Usp. M. JELEČEVIĆ, *Drugi vatikanski sabor i Biskupske sinode 1971. i 1974. o dostojanstvu ljudske osobe i ljudskim pravima*, str. 289.

<sup>60</sup> Usp. I. FUČEK, *Katolički moral i ljudska prava*, str. 125.

ne metode poput sterilizacije, kontracepcije, umjetne oplodnje, istraživanja matičnih stanica, eksperimentiranja na ljudskim embrijima, uvođenja eutanazije i drugih zahvata koji uzrokuju nemoralne postupke s katoličkoga gledišta.

U tehnološkoj civilizaciji sa životom se počelo postupati više kao s nekom stvari, zato će naputak *Donum vitae* Kongregacije za nauk vjere, u nekoliko navrata naglasiti: „Dar života, što ga je Bog Stvoritelj i Otac povjerio čovjeku, od njega zahtijeva da bude svjestan njegove neizrecive vrijednosti i da za nj preuzme odgovornost.“<sup>61</sup> „Ljudsko biće mora se poštivati i s njime valja postupati kao s osobom od samoga njegova začeća, pa mu se stoga od toga istoga časa moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svega nepovredivo pravo svakoga nevinog ljudskog bića na život.“<sup>62</sup>

Posebno se u svom zalaganju za zaštitu ljudskog dostojanstva i nepovredivosti života, ističu smjernice enciklike *Evangelium vitae*. Osvrćući se na teške povrede života u modernome svijetu, osjetila se potreba da se zauzmu jasni etički stavovi, utemeljujući dostojanstvo osobe i njezina neotuđiva prava, na samoj ontološkoj biti osobe u njezinoj trajnoj povezanosti s Bogom. „Kada se gubi smisao Boga, ugrožen i zagađen je smisao čovjeka... Čovjek se više ne može shvatiti kao ‘otajstveno drugi’ u odnosu na različita zemaljska stvorenja; on se smatra kao jedan od mnogih živih bića, kao jedan organizam koji je, povrh svega, dostigao jako visok stupanj savršenstva.“<sup>63</sup>

U skladu s tim, čovjek ne bi imao različite vrijednosti od bilo kojeg drugoga vegetativnog ili animalnog stvorenja, a samim time ni potrebu veće zaštite, ni poštovanja dostojanstva. To se, nažalost, počelo negativno odražavati u brojnim manipulativnim zahvatima s najranjivijim članovima društva, niječući im, ne samo dostojanstvo, već i temeljna ljudska prava ili ih izvrćući u borbu za pretendirana „dostojanstvena“ stanja.

Poseban tematski naslov posvećen dostojanstvu osobe, instrukcija je Kongregacije za nauk vjere *Dignitas personae*, koja posebice naglašava da ljudsko dostojanstvo treba biti priznato svakomu ljudskom biću, od začeća do prirodne smrti. „Dostojan-

<sup>61</sup> DV, br. 7.

<sup>62</sup> DV, br. 1.

<sup>63</sup> IVAN PAVAO II., *Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, Evangelium vitae/ Evandjelje života*, (25. ožujka 1995.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 22.

stvo ljudske osobe nužno je priznati svakome ljudskom biću, od rođenja pa do prirodne smrti. To je temeljno načelo koje izriče veliko 'da' ljudskom životu, valja staviti u središte etičkog promišljanja nad biomedicinskim istraživanjima, koja u današnjem svijetu poprimaju sve veću važnost.<sup>64</sup>

Papa Franjo u svojoj se pobudnici *Evangelii Gaudium* obraća Crkvi ali i svakom njezinu članu, da se otvori i iziđe iz svojih sigurnih prostora i uhodanih načina djelovanja te da se stavi u službu svijeta i čovjeka, štiteći njegova urođena, neotuđiva prava, utemeljena na dostojanstvu.

### ZAKLJUČAK

Kao što se potreba zaštite dostojanstva snažno nametnula tijekom Drugoga svjetskog rata, nakon masovnih ubojstava, proganastava, diskriminacija i drugih povreda; tako i mi apeliramo i dižemo glas za obranu svakog čovjeka u ovo doba ideološkog pluralizma, koji vodi do opće zajedničke: ideološke, moralne, zakonodavne i antropološke krize, koja se posebice, negativno odražava na samo dostojanstvo ljudske osobe.

Kriza moralnog života i etičkog shvaćanja pokušava se nadomjestiti na pravno-legislativnim uporištima, na području normi i zakona kojima se teži promicati individualna sloboda. Time, ljestvica vrednota biva poljuljana, jer poprima različite vrijednosti i ideološke opredijeljenosti, pri čemu se ignorira ono objektivno, univerzalno i transcendentarno. Time se na sekularnoj društvenoj razini, niječe ono što za kršćane predstavlja temelj ljudskog dostojanstva, svodeći ga na proizvoljno određenje.

Takvo iskrivljeno uporište ljudskog dostojanstva gubi svoje inherentno univerzalno određenje i ne vrijedi podjednako za sve ljude. Time osobu lišava i njezine normativne zaštićenosti, jer se pojedina narušena vitalna stanja, proglašavaju razlozima „nedostojnoga življenja“ i u skladu s tim teži se za liberalnom, zakonodavnom afirmacijom dostojanstvena životnog izbora.

Jedini sigurni put vraćanja vrijednosti „na svoje mjesto“ Katolička Crkva vidi u vjernosti biblijskoj shemi ljudskog dostojanstva, njegovoj utemeljenosti u *stvaranju, otkupljenju* i *eshatološkom susretu* stvorenja i Stvoritelja.

---

<sup>64</sup> Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Naputak o nekim bioetičkim pitanjima, Dignitas personae/Dostojanstvo života* (8. rujna 2008.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., br. 1.

Čovjekovo dostojanstvo u svjetlu kršćanske antropologije i bioetičkog personalizma temelji se na nekoliko neotuđivih danosti: stvorenosti na sliku Božju, interne komponente dostojanstva čovjeka u savjesti, holističke antropologije objedinjenosti duha i tijela te svetosti ljudskoga života, koji zahtijevaju obranu njegove nepovredivosti i trajnu zaštitu, u skladu s naglascima Crkvenog učiteljstva i međunarodno priznatim i pravno obvezujućim dokumentima.

U dobu u kojem prevladavaju sekularistički individualizam, ideološki pluralizam, etički subjektivizam i moralni relativizam, potrebno je neumorno ukazivati na nesporno dostojanstvo ljudske osobe koja svoju ontološku bit crpi u svojoj metafizičkoj naravi. Ono uzdiže čovjeka na nadnaravnu dimenziju otvarajući mu nužnost priznavanja univerzalnog dostojanstva.

## DIGNITY OF PERSON IN CONTEXT OF CHRISTIAN ANTHROPOLOGY

### *Summary*

Dignity represents the supreme value of human being and his/her transcendental distinctiveness. Trying to cover the complex idea of dignity as fully as possible, the first part of the article starts from interdisciplinary presentation of dignity through philosophical, theological and bioethical foundation, which encounter certain value aberrations in view of its universality and normativity. Therefore, in the second part, the article points out the necessity of the person's legal protection as part of inalienable human rights. The final part seeks to integrate the previous two, observing dignity from the perspective of Christian personalistic anthropology, emphasizing that the emergence of human dignity is primarily based on the creation of man in the image of God, founding it on the integral anthropology which observes man in the holistic unity of spirit and body. On this basis, the human dimension of holiness is also derived, which strongly affirms the inviolability of human dignity, with special protective emphases from the perspective of the Church Magisterium.

*Key words:* dignity; person; Christian anthropology; bioethical personalism; human rights;